



Dorpsplan Gorssel 2013-2017



Woord vooraf

Voor u ligt het Dorpsplan Gorssel 2013-2017. Een plan dat zijn wortels heeft in het Dorpsplan 2008 en zijn ankers in de Structuurvisie Lochem 2012-2020. Dat laatste is belangrijk, want daarmee is de inhoud van dit Dorpsplan geborgd in het gemeentelijk beleid.

Het is een plan dat tot stand is gekomen met inbreng van de inwoners van Gorssel. En ook dat is belangrijk, want dat maakt het tot ons eigen plan. Met elkaar hebben we een toekomstvisie geformuleerd, en op basis daarvan een uitvoeringsprogramma opgesteld om dit te realiseren.

In dit Dorpsplan staan geen grote ontwikkelingen beschreven, al is er natuurlijk wel de komst van het museum. Een groot deel van de plannen is dan ook vooral gericht op het in stand houden en versterken van wat al goed is. En met een economische crisis die nog even aanhoudt, is dat al een hele opgave.

Wij zijn trots op ons dorp en op dit Dorpsplan en hopen dat het u als lezer inspireert en enthousiast maakt, ook voor de nog te realiseren onderdelen die in dit Dorpsplan zijn beschreven. Zodat we met elkaar, inwoners, (maatschappelijke) organisaties, bedrijfsleven en gemeente toekomstgericht kunnen werken aan ons mooie Gorssel. En dat kan op vele manieren. Alleen of met een groep vrijwilligers, in de uitvoering of in de planvorming, langdurig of kortlopend.

We zijn zeer veel dank verschuldigd aan al die inwoners van Gorssel die hun steentje hebben bijgedragen aan de totstandkoming van het Dorpsplan. Geweldig wat zij gepresteerd hebben. Hopelijk is hun inzet een inspiratie voor velen in ons dorp om nu te gaan werken aan de opgaven die in het Dorpsplan beschreven staan.

Gorssel, maart 2013

Bestuur Vereniging Dorpsraad Gorssel



Winter in Gorssel

Inhoudsopgave

1	Inleiding	
1.1	Van de Structuurvisie Lochem naar het Dorpsplan Gorssel	3
1.2	Opgesteld door en voor de inwoners	3
1.3	Wat treft u aan in dit document?	3
Deel A		
	De toekomstvisie voor Gorssel	5
	De opgaven	10
2	De toekomstvisie voor Gorssel	
2.1	Leven en wonen in 2017	5
2.2	Groene kern en buitengebied in 2017	6
2.3	Economie en landbouw in 2017	7
2.4	Infrastructuur en mobiliteit in 2017	8
2.5	Recreatie, toerisme en sport in 2017	8
3	De opgaven	
3.1	De opgaven benoemd en geclusterd	10
3.2	De uitvoeringsstrategie	11
	Deel B	
	Analyse en gebruikte kaders	12
4	De sterkte-zwakte analyse	
4.1	Sterktes en zwaktes, kansen en bedreigingen (SWOT-analyse)	13
4.1.1	Leven en wonen	13
4.1.2	Groene kern en buitengebied	15
4.1.3	Economie en landbouw	16
4.1.4	Infrastructuur en mobiliteit	17
4.1.5	Recreatie, toerisme en sport	19
5	De kaders	
5.1	De geschiedenis van Gorssel	21
5.2	Het beleidskader	21
	Bijlagen	
	Bijlage 1 Opgaven Dorpsplan 2013-2017	23
	Bijlage 2 Clusters van opgaven Dorpsplan 2013-2017	26
	Bijlage 3 Begrippenlijst	28

1 Inleiding

1.1 Van de Structuurvisie Lochem naar het Dorpsplan Gorssel

Eén van de opgaven uit het Dorpsplan Gorssel 2008 was het maken van een ruimtelijke visie voor het hele dorp. Een visie die richting geeft aan toekomstige ontwikkelingen. Dit heeft de Dorpsraad opgepakt en in de periode januari-mei 2012 is deze visie tot stand gekomen. Deze heeft vervolgens een plek gekregen in de gemeentelijke Structuurvisie 2012-2020.

In deze Structuurvisie ontbreken echter de sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen, terwijl ruimtelijke en sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen met elkaar samenhangen. Aangespoord door onze kernwethouder is besloten deze alsnog in beeld te brengen. Vervolgens zijn de ruimtelijke visie, de sociaal-maatschappelijke opgaven en de resterende opgaven uit het Dorpsplan 2008, samengevoegd tot een nieuw dorpsplan: het Dorpsplan 2013-2017 (hierna: Dorpsplan).

Een Dorpsplan dat richting geeft aan toekomstige ontwikkelingen, groot en klein, en dat praktische handvatten biedt om daar uitvoering aan te kunnen geven. Maar ook handvatten biedt om wat al goed is te behouden en te versterken. Kortom: een praktisch plan.

1.2 Opgesteld door en voor de inwoners

De ruimtelijke visie is met inzet van de inwoners tot stand gekomen. Een kern-team heeft de organisatie van het proces op zich genomen en heeft een werkgroep samengesteld, waarin de vele doelgroepen die ons dorp kent vertegenwoordigd zijn. Met de werkgroep is een analyse gemaakt van de huidige situatie en de toekomstige ontwikkelingen. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met de woningcorporatie en makelaars om inzicht te krijgen in de woningbehoefte en met de ondernemersvereniging om inzicht te krijgen in het ondernemersklimaat. Om de sociaal-maatschappelijke opgaven te formuleren, is een bijeenkomst met diverse sociale partners georganiseerd.

In december 2012, met als sluitstuk de dorpsbijeenkomst op 28 december 2012 in het gemeentehuis, hebben de inwoners hun opmerkingen bij de laatste conceptversie van het Dorpsplan kunnen geven.

1.3 Wat treft u aan in dit document?

Het Dorpsplan bestaat uit twee delen. Deel A bevat een beschrijving van de toekomstvisie voor Gorssel. Het bevat tevens een beschrijving van de opgaven/projecten waarmee die visie gerealiseerd kan worden.

Deel B van het Dorpsplan bevat de analyse en de kaders die ten grondslag liggen aan deze toekomstvisie.

In bijlage 1 zijn de opgaven in een tabel geordend.

In bijlage 2 zijn de opgaven in clusters samengebracht.

In bijlage 3 treft u een begrippenlijst aan, waarin de vaktermen die dit Dorpsplan bevat, zijn toegelicht.



De nieuwe Den Oldenhof

DEEL A

De toekomstvisie voor Gorssel

De opgaven



2 De toekomstvisie voor Gorssel

Gorssel is in 2017 een levendige, duurzame kern met een rijke cultuurhistorie, functionerend als groene long in het gebied tussen de steden Deventer, Zutphen en Lochem. Dorps van buiten en 'stads' van binnen, met een rijk geschakeerde en op elkaar betrokken bevolking. Een sterke kern, gelegen in het buitengebied waar de ontstaansgeschiedenis is af te lezen aan de verschillende landschappen die mede door de landbouw in stand worden gehouden, waar het plezierig is om te wonen, waar toeristen graag op bezoek komen, en waar 'vergrijzing' als kans is opgepakt.

De volgende paragrafen beschrijven de toekomstvisie voor Gorssel voor de periode 2013-2017.

Het betekent dat we zoveel mogelijk de gewenste situatie in 2017 beschrijven.

2.1 Leven en wonen in 2017

- Een Gorsselse gemeenschap waar iedereen meedoet en de lokale bevolking zich inzet voor behoud van voorzieningen
- Veranderende rollen voor burgers, maatschappelijke organisaties en gemeente
- De woningbehoefte wordt ingevuld, grotendeels op Grooterkamp en door herstructurering van bestaande woningen. Eventuele zoeklocaties woningbouw aansluitend aan Gorssel-noord of omgeving Bolderhoek
- Bouwen voor ouderen in het hogere huur- en koopsegment (levensloopbestendig), ook ten behoeve van doorstroming
- Aandacht voor individuele en collectieve alternatieve energievoorziening en duurzaamheid

Gorssel vergrijst. Maar in een 'grijs' Gorssel kan iedereen mee blijven doen als tijdig maatregelen worden genomen. Maatregelen op het gebied van de bereikbaarheid van de voorzieningen, juist voor deze ouderen en andere kwetsbare inwoners. Maar ook op het gebied van de zorg, omdat ouderen steeds langer thuis blijven wonen, maar ook voor andere kwetsbare groepen, waarvan



De nieuwe Borkel in aanbouw (artist impression: Maas Architecten)

verwacht wordt dat ze steeds meer hun eigen boontjes moeten doppen. De maatschappelijke organisaties met hun groot aantal vrijwilligers behoeden de kwetsbare inwoner voor een sociaal isolement. Er zal echter steeds meer een beroep worden gedaan op deze vrijwilligers maar ook op de lokale gemeenschap. Belangrijk is dat deze groep niet overvraagd wordt. Er zijn ook inwoners die hun kennis en vaardigheden in willen zetten maar niet goed weten hoe en waar. Daarvoor zal een moderne vorm van naoberschap ontwikkeld worden. De website Gorssel.nl is een belangrijk instrument bij het tot stand brengen van verbindingen. Ook de activiteiten van de Zorgtuin versterken de samenhang in het dorp. Hier worden natuur, cultuur en mensen met elkaar verbonden.

Burgers zullen steeds meer initiatieven ontwikkelen op het gebied van onder andere zorg, onderhoud van de openbare ruimte en energie. Zij nemen taken en rollen over van publieke en semipublieke instanties. Initiatieven van burgers voor burgers wordt steeds normaler als het gaat om het ondersteunen van kwetsbare mensen. Daarmee verandert de verhouding tussen burger, maatschappelijke organisatie en gemeente. Alle drie zullen hier op moeten anticiperen.

Gorssel ontgroent en dat heeft consequenties voor de scholen, kinderopvang en de sportverenigingen. Om kosten te besparen zullen meerdere functies in één gebouw worden samengevoegd, bijvoorbeeld de school, de kinderopvang en verenigingen die naschoolse activiteiten organiseren. De ontgroening zal er ook toe leiden dat onder andere de school en de sportverenigingen, maar ook de sportverenigingen onderling, binnen en buiten Gorssel, meer gaan samenwerken.

Gorssel blijft Gorssel en biedt tegelijkertijd ruimte aan hen die ruimte zoeken. De behoefte aan (levensloopbestendige) huurwoningen in de duurdere sector voor ouderen die kleiner willen wonen maar niet meer willen/kunnen kopen wordt met de nieuwbouw voor senioren op De Borkel deels gerealiseerd.

De behoefte aan levensloopbestendige woningen voor lagere en middelhoge inkomens wordt gedeeltelijk vervuld op de locatie Grooterkamp. Daardoor komen goedkopere bestaande woningen vrij voor starters en jongeren. Verwacht wordt dat in 2017 alle kavels in Grooterkamp bebouwd zijn.

De SOL¹ is betrokken bij een project van gemeente en woningbouwcorporaties om sociale huurwoningen levensloopbestendig te maken.

De komende jaren is terughoudendheid voor nieuwbouw op nieuwe locaties op zijn plaats. Alleen herstructurering (sloop en nieuwbouw) zijn in principe nog aan de orde. Mocht er eventueel nog behoefte zijn aan uitbreiding dan zijn een gebied aansluitend aan Gorssel-Noord en het gebied rond speeltuin de Bolderhoek daar de beste locaties voor.

Nieuwbouw vindt plaats met inachtneming van de 'Gorsselse maat', dat wil zeggen aangepast aan schaal en ruimtegebruik van het dorp en duurzaam (energieprestatienorm, CO₂-neutraal, etc.).

Na de sluiting van het burgerloket in het oude gemeentehuis is er vanaf 2013 voor Gorssel en de andere westelijke kernen in Den Oldenhof een loket beschikbaar met beperkte openstelling. Het gebruik van dat loket wordt zodanig positief gewaardeerd dat het ook na de gemeentelijke evaluatie in 2015 beschikbaar blijft.



Hoogste punt Grooterkamp, november 2012

Meeliftend op de inzet van de gemeente en van LochemEnergie op nieuwe alternatieve energievoorzieningen en duurzaamheid, zal Gorssel zich steeds meer ontwikkelen tot een duurzaam dorp. In 2017 zal circa 30% van de huishoudens en openbare gebouwen haar eigen stroom opwekken met zonnepanelen. Ook de mogelijkheid voor andere nieuwe vormen van energie wordt de komende jaren onderzocht.

2.2 Groene kern en buitengebied in 2017

- De groene structuren in kern en buitengebied herstellen en behouden
- Inbreiding in de kern alleen als er sprake is van herstructurering, niet op de waardevolle groene plekken
- Herstel van cultuurhistorische elementen (kernkwaliteitenkaart)
- Verbeteren groenbeheer
- Gorssel als dorp aan de IJssel, met mogelijkheid om bij de rivier te verblijven en te wandelen over de dijken

De structuur van het dorp met de kenmerkende open groene plekken, de oude karakteristieke (laan)bomen en gebouwen, gelegen in een afwisselend land-

¹ Stichting Ouderenwerk Lochem

schap met een rijke cultuurhistorie, blijft behouden en wordt versterkt. Bestaan- de (landschap)structuren in het buitengebied en groenstructuren in het dorp worden versterkt door toevoeging van landschapselementen zoals bijvoorbeeld (laan)bomen en hagen. Hieraan zullen inwoners een actieve bijdrage leveren. Ook wordt gewerkt aan een structurele aanpak voor het herstel en versterken van cultuurhistorische waarden. Ook kansen om cultuurhistorische gebouwen een nieuwe functie te geven, worden daarbij benut.

De karakteristieke boerderijen en buitenverblijven in het buitengebied blijven behouden. Soms kan de FAB-regeling (Functieverandering Agrarische Bebou- wing) hierbij een oplossing bieden, mits zorgvuldig toegepast. Het platteland blijft vitaal.

Gorssel heeft van oudsher een relatie met de IJssel. Herstel van deze relatie maakt van Gorssel weer een dorp aan de rivier. Recreatie langs de IJssel is van belang voor zowel de dorpsbewoners als voor recreanten en toeristen.



Veerpontje over de IJssel



Wezenberg Groenten & Fruit

2.3 Economie en landbouw in 2017

- Bedrijvigheid in centrum versterken met nieuwe winkelruimtes
- Inzet van het museum als publiekstrekker
- Zorgen voor flexibele werkplekken en optimale ICT
- Uitbreiding welzijn- en wellnessvoorzieningen voor ouderen
- Beperkte herverkaveling in de agrarische sector, met zorgvuldige aandacht voor recreatie en natuur

Er dient een aantrekkelijke winkelroute/looproute te worden verwezenlijkt, van- af het nieuwe museum via het Nijverheidsplein, de Poststraat naar de Hoofd- straat en weer terug. Het in 2015 te openen Museum voor Realisme, gevestigd in het voormalige gemeentehuis, geeft hier een impuls aan. Het museum trekt veel bezoekers die gebruik maken van het winkelaanbod en andere voorzienin- gen in het dorp.

Instituten op het gebied van zorg, wellness en andere activiteiten, vooral gericht op senioren, hebben een kans in Gorssel. In samenwerking met de andere dorpen moet gekeken worden of er een verdeling van kansen plaats moet vinden.

Gorssel is als woon-/leefgebied geschikt voor flexwerkers en zzp'ers die vanuit huis of vanuit een werkplek buitenshuis werken. Daarvoor moet een goede ICT-infrastructuur, niet alleen in het dorp maar ook in het buitengebied, worden ontwikkeld.

Gorssel is een dorp waar de landbouw een belangrijke plaats inneemt. Als drager van het landschap en als producent van voedsel. Daar verandert niet veel in. Om de landbouw een goede toekomst te kunnen blijven bieden, is uitbreiding gewenst. Dit kan echter alleen als één of meer bedrijven stoppen of verplaatst worden, waarna beperkte ruilverkaveling kan plaatsvinden. Mogelijk dat in de toekomst verbreding van de landbouw plaats zal vinden in de vorm van groenblauwe diensten, recreatie, zorg, et cetera. Dit levert dan tevens een bijdrage aan landschap- en natuurontwikkeling.

2.4 Infrastructuur en mobiliteit in 2017

- Behoud openbaar vervoer en realiseren nieuwe OV-verbinding Gorssel-Lochem
- Verbetering verkeersveiligheid in de kern
- Beperkte aanpassing bestaande tracé N348 en innovatieve oplossingen
- Nee tegen PHS/GON

De dorpskern is goed bereikbaar per auto en openbaar vervoer. Een rechtstreekse OV-verbinding tussen Gorssel en Lochem is gewenst, evenals een extra bushalte ter hoogte van Gorssel-noord op de lijn Deventer-Zutphen en v.v.

Gorssel is een veilig dorp. In het centrum, maar ook op de Elfuursweg, Molenweg en Noorseweg, zijn de 30-km zones zichtbaar en zal door effectieve handhaving en het elkaar aanspreken op het rijgedrag de verkeerssituatie kunnen

verbeteren. Trottoirs zijn goed toegankelijk en waar ze nu ontbreken (bijv. Molenweg), zijn ze in 2017 aangelegd. Om de kinderen veilig naar de sportvoorzieningen en scholen te laten fietsen, worden de fietsstroken goed onderhouden (bijv. Kamperweg/Lindeboomweg). De verkeerssituatie bij de Vullerschool vraagt blijvende aandacht van de school en de ouders.

Het nieuwe museum zal veel bezoekers trekken. De verkeers- en parkeerdruk zal door een juiste regulering en voldoende parkeerplekken nabij het museum of iets verderweg weinig hinder veroorzaken. De verbinding voor voetgangers (Joppelaan - Roskamweide - Vullerschool - Veldhofstraat) blijft behouden.

Vermoedelijk na 2013 zullen provincie en gemeente weer starten met het herdefiniëren van de aanpak voor de N348. Gorssel wil met de gemeente en de provincie zoeken naar innovatieve oplossingen om de problematiek op te lossen. Niet van achter de tekentafel met te ingrijpende plannen, maar vanuit het veld met direct betrokkenen.

Het mogelijke gebruik van de bestaande spoorlijn Arnhem-Zwolle voor extra goederentreinen (PHS/GON) vormt een grote bedreiging voor de leefbaarheid in Gorssel en de omliggende dorpen. Veel partijen (gemeente, provincie, dorpsraden) nemen duidelijk stelling tegen invoering van de plannen van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en ProRail. De komende jaren blijven we ons hier voor inzetten.

2.5 Recreatie, toerisme en sport in 2017

- Toegankelijk maken van de IJssel en de IJsseldijken
- 'Klompenspaden' herstellen
- Stimuleren van samenwerking tussen recreatieondernemers
- Gezamenlijk gebruik van beschikbare voorzieningen stimuleren
- Evenementen voor recreatie en buitensport stimuleren
- Behoud zwembad en aanpassing aan vraag naar wellness

Gorssel blijft een trekpleister voor recreanten en toeristen. Rust, ruimte en het mooie landschap zijn daarin belangrijke waarden. Vooral voor wandelaars en fietsers zijn het dorp en het omringende landschap een unieke trekpleister. De aantrekkelijkheid hiervan wordt vergroot als de IJsseldijken worden opengesteld voor wandelaars. Het dijkvlak gelegen tussen de Veerweg en de Hankweg, dat al voor voetgangers (en fietsers) geschikt is, biedt daar als eerste mogelijkheden voor. Maar het streven blijft gericht op openstelling van alle IJsseldijken tussen Eefde en Epse. De Dorpsraad blijft zich hiervoor inzetten. Ook zal sprake zijn van herstel van oude paden ('klompenpaden') zoals de oude postboderoute tussen Deventer en Zutphen via de IJsseldijken. Onderzocht wordt of er ruimte is voor een voorziening bij de veerstoep (kleinschalig, passend in het landschap). Dit zijn eerste stappen om Gorssel en de IJssel meer met elkaar te verbinden.

Gorssel en omgeving hebben voldoende outdoorfaciliteiten en evenementen op cultureel en sportief gebied, passend bij de kleinschaligheid van het dorp. De mogelijkheden en de goede infrastructuur van Gorssel worden daarvoor benut. Het is voor het dorp belangrijk dat bestaande faciliteiten en evenementen in stand worden gehouden. Dat vraagt veel inzet van vrijwilligers. Samenwerking tussen ondernemers op het gebied van toerisme en recreatie leidt tot een breder aanbod waar meer toeristen/recreanten gebruik van maken. Ook zal er meer gezamenlijk aan (gecoördineerde) promotie en pr worden gedaan om Gorssel in toeristenland beter op de kaart te zetten. Passend bij de omvang van ons dorp.

Gorssel is een sportief dorp. De sportfaciliteiten worden op peil gehouden met inzet van de vele vrijwilligers. Voor de buitensporten wordt een platform van verenigingen ontwikkeld waarmee een belangrijke stap in de samenwerking kan worden gezet. Daar waar mogelijk wordt gezamenlijk gebruik gemaakt van de voorzieningen. Ook de school en de naschoolse opvang gaan meer samenwerken met de sportverenigingen, wat kan leiden tot een aanwas van jeugdleden.

Een belangrijke voorziening voor Gorssel, maar ook voor de dorpen Epse en Eefde en voor de toeristen, is het zwembad. Om het zwembad te behouden wordt ook hier ingezet op samenwerking met andere (sport)voorzieningen en het ontwikkelen van nieuwe activiteiten.

Mocht het lastig worden om alle voorzieningen in ons dorp in stand te houden, dan wordt met de gemeente en de andere kernen een verkenning uitgevoerd naar het mogelijk samenvoegen van voorzieningen en die te verdelen over de kernen.



Zwembad De Boskoele

3 De opgaven

Een visie op een dorp geeft richting aan de toekomstige ontwikkelingen. Om dit te realiseren, zullen gemeente, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en de inwoners de handen uit de mouwen moeten steken. Om hier sturing aan te geven, zijn in dit hoofdstuk de opgaven beschreven. Opgaven die vanaf 2013 verder worden uitgewerkt en uitgevoerd. De manier waarop de Dorpsraad dat voor ogen heeft is ook in dit hoofdstuk beschreven.

3.1 De opgaven benoemd en geclusterd

Met de leden van de werkgroep zijn de opgaven geformuleerd. Voor de opgaven is gekeken wie daarin het voortouw zou moeten nemen: de gemeente, organisaties in Gorssel en omstreken, de Dorpsraad en/of de inwoners. Ook is gekeken op welke termijn de verschillende opgaven gerealiseerd kunnen worden. Om de uitvoering van de opgaven efficiënt en effectief te laten plaatsvinden, waardoor tijd en kosten kunnen worden bespaard, is gekeken of samenhangende opgaven geclusterd kunnen worden. Het gaat dan bijvoorbeeld om opgaven die op eenzelfde plek liggen zoals de vraagstukken die in het centrum van Gorssel spelen (uitbreiding van winkelruimte, bereikbaarheid en parkeren). Maar ook opgaven op het gebied van recreatie en landbouw in de Ravenswaarden. Het kan ook zijn dat de opgaven niet op dezelfde plek liggen maar over één onderwerp gaan. Dit is bijvoorbeeld de opgave om de landschapsstructuur in het buitengebied te versterken. Dan kun je ieder heggetje of boompje apart planten, maar je kunt ook voor het hele gebied een samenhangend beplantingsplan maken en dat uitvoeren. De opgaven die niet konden worden geclusterd zijn afzonderlijk beschreven.

Het samenbrengen van de opgaven heeft de volgende clusters opgeleverd:

1 Behouden en versterken groene structuren en cultuurhistorische elementen in kern en buitengebied

Voor het dorp en apart voor het buitengebied wordt een plan opgesteld voor de groene structuren, waaronder een bomenplan. Maar ook wordt een plan opgesteld voor het behoud en herstel van cultuurhistorische elementen. Een



Ontwerp nieuwe Museum voor Realisme (Hans van Heeswijk architecten)

kernkwaliteitenkaart kan daarbij zeer behulpzaam zijn. Uitgangspunt zijn bestaande plannen en visies zoals de visie op de Ravenswaarden en het Landschap Ontwikkelings Plan.

2 Jong geleerd is oud gedaan

Jeugd via de school meer betrekken bij natuur en landschap, waarbij de samenwerking wordt gezocht met bijvoorbeeld Landschapsbeheer Gelderland en de Vullerschool maar ook met andere natuurbeherende instanties en/of vrijwilligers. Onderzocht wordt in hoeverre de school structureel meer aandacht kan besteden aan thema's als natuur en landschap, daarbij ondersteund door derden.

3 'Centrumplan'

De komst van het museum biedt kansen voor ons dorp. Die worden gedefini-

eerd en vertaald naar concrete acties. Ook de zorgpunten komen daarbij aan de orde. Er wordt een integraal plan opgesteld voor het 'centrum' waarin ook andere onderwerpen aan de orde komen zoals mogelijkheden uitbreiding winkelaanbod, werkplekken voor zzp'ers, ontwikkelingen Bloemenkamp, ontwikkelingen nieuwe museum, ontwikkelingen locatie Poststraat, verkeer en parkeren en bereikbaarheid voor voetgangers.

4 Ontwikkeling IJssel en omgeving

De wens om dichterbij de IJssel te komen (wandelen, fietsen, recreëren, etc) wordt verkend en verder uitgewerkt. Uiteindelijk leidt dit tot een integraal plan voor het gebied ten westen van de N348 tot aan de IJssel waarin eventuele landbouwopgaven, het wandelen over de IJsseldijken, de toegang tot de IJssel, het zandgat, landschaps- en natuurontwikkeling en mogelijkheden voor waterrecreatie worden verkend. Ook de oversteekbaarheid van de N348 wordt hierin meegenomen. Aangesloten wordt op bestaand beleid en ontwikkelingen, waaronder de visie op de Ravenswaarden (momenteel in ontwikkeling).

5 Kansen voor toerisme

Met de recreatieondernemers wordt gekeken of het mogelijk is een plan op te stellen om te komen tot arrangementen. Daarnaast worden ideeën geformuleerd om Gorssel en haar kwaliteiten bij een breder publiek bekend te maken. Met de komst van het nieuwe museum ontstaan er nieuwe mogelijkheden.

6 Behoud sportvoorzieningen

De sportvoorzieningen in het dorp worden nu al met inzet van vrijwilligers in stand gehouden. Binnen Gorssel zal nog meer gekeken moeten worden naar samenwerking. Niet alleen voor buitensport maar ook voor binnensport zoals in 't Trefpunt. Een volgende stap is kijken met de omliggende kernen waar e.e.a. gecombineerd kan worden. Een deel van de huidige voorzieningen bin-

nen de gemeente Lochem vraagt om omvangrijke ingrepen om te voldoen aan de huidige eisen.

7 Sociale opgaven

Om de sociale cohesie te vergroten en te zorgen dat zoveel mogelijk mensen participeren kan het inventariseren van de obstakels daarbij een handvat bieden. Verkend wordt of de verschillende organisaties een gezamenlijk plan kunnen maken met oplossingen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de bereikbaarheid van voorzieningen voor ouderen (lopend in Gorssel, maar ook vervoer naar andere kernen).

Alle opgaven en een nadere omschrijving van de clusters zijn terug te vinden in bijlage 1 en 2.

3.2 De uitvoeringsstrategie

De opgaven worden verder uitgewerkt tot een concreet plan met daarbij een planning en een raming van de kosten. Ook moet duidelijk zijn wie wat doet en op welke wijze financiering zal plaatsvinden.

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij de gemeente en de Dorpsraad. De Dorpsraad heeft daarin twee taken, namelijk volgen van de voortgang van de projecten die door andere instanties worden uitgevoerd en het coördineren van de projecten die door het dorp zelf worden opgepakt. Hiervoor gaat de Dorpsraad actief op zoek naar dorpsgenoten die gezamenlijk een opgave willen oppakken. Het is de bedoeling dat er enkele werkgroepen ontstaan die ieder een eigen contactpersoon hebben binnen de Dorpsraad, een meewerkend voorman/voorzvrouw. De werkgroepen heffen zich weer op als de opgave is afgerond.

Zo ontstaat er een structuur met werkgroepen rondom de Dorpsraad. De Dorpsraad neemt hiervoor het initiatief. Bij het verder uitwerken van de opgaven uit het Dorpsplan zal met de gemeente maar ook alle andere direct betrokkenen nauw worden samengewerkt.

4 De sterkte-zwakte analyse

4.1 Sterktes en zwaktes, kansen en bedreigingen (SWOT-analyse)

Voor het opstellen van de Structuurvisie Lochem is de SWOT-analyse² gehanteerd. Bij een SWOT-analyse worden de sterktes en zwaktes in beeld gebracht en wordt er gekeken naar wat er in de toekomst aan kansen en bedreigingen op ons af komt. Gekeken wordt op welke wijze de kansen verzilverd kunnen worden en de bedreigingen kunnen worden afgewend. Deze methodiek heeft de gemeente gebruikt bij het opstellen van de Structuurvisie en daar is bij de opzet van het Dorpsplan op aangesloten.

Voor de beschrijving van de SWOT-analyse voor de kern Gorssel is de volgende indeling in aandachtsgebieden gemaakt:

- Leven en wonen
- Groene kern en buitengebied (fysieke ruimte)
- Economie en landbouw
- Infrastructuur en mobiliteit
- Recreatie, toerisme en sport

Hierna volgt een beschrijving van de uitkomsten van de SWOT-analyse. Deze informatie is een belangrijke basis voor het Dorpsplan, omdat het beschrijft waar we nu als dorp staan en welke koers we in de toekomst moeten gaan volgen.

4.1.1 Leven en wonen

Leven

Gorssel is een aantrekkelijk dorp waar het goed wonen is. De bevolking bestaat uit een mix van autochtonen en import (ook vanuit het westen) en uit verschillende sociale lagen. Waar vroeger de kerk de verbindende factor was tussen deze lagen ontbreekt die verbinding nu. De verschillende groepen mengen slechts in beperkte mate.

De inwoners van Gorssel zijn over het algemeen hoog opgeleid en het gemiddelde inkomen ligt boven modaal (bron: rapport PAU). Niet iedereen staat er financieel goed voor, er is ook sprake van 'stille armoede'.

Gorssel vergrijst. De helft van de inwoners is ouder dan vijftig jaar (bron: CBS). Een deel van de jeugd trekt weg naar de steden en de aanwas via geboorte is relatief laag. Als voorbeeld: er zijn in 2011 in Gorssel slechts veertien kinderen geboren en in 2012 tweeëntwintig (bron: CBS). Gorssel heeft een grote aantrekkingskracht op mensen uit de directe omgeving en uit het westen die rust en ruimte zoeken en zich hier willen vestigen. Daardoor zal er waarschijnlijk weinig tot geen sprake zijn van krimp, waardoor het voorzieningenniveau grotendeels kan worden gehandhaafd.

Grotendeels, want er is sprake van ontgroening. Dit wordt duidelijk zichtbaar op bijvoorbeeld de Vullerschool. Het aantal leerlingen is in korte tijd gedaald van 410 naar 370 en het einde daarvan is nog niet in zicht. Dit heeft consequenties voor de school, de kinderopvang, maar ook voor de sportverenigingen. Om voorzieningen voor de jeugd in stand te houden, zal nog meer dan al gebeurt, samengewerkt moeten worden en worden meerdere organisaties gehuisvest op één locatie/in één gebouw.

Gorssel streeft naar een 'inclusieve samenleving'. Dat is een samenleving waarin sociale en fysieke drempels worden opgeheven, zodat deelname aan die samenleving voor iedereen mogelijk is.

In Gorssel zijn veel organisaties actief die zich (op strategisch, beleidsmatig of op uitvoerend niveau, betaald of onbetaald) bezighouden met het welzijn en de ontwikkeling van de medemens. Voorbeelden zijn (niet uitputtend) de Stichting Ouderenwerk Lochem (SOL) met circa 220 vrijwilligers, de diaconieën van de kerken, het Pluspunt, de Zorgtuin, Sociaal Cultureel werk (SCW), de Vullerschool, de kinderopvang, huisartsen, tandartsen, fysiotherapeuten, et cetera. Daarnaast heeft de gemeente Lochem een WMO-raad die gevraagd en ongevraagd adviezen uitbrengt op sociaal-maatschappelijke thema's.

De financiering van deze organisaties komt door de bezuinigingsopgaven onder druk te staan. Dat betekent dat zij met minder geld nog steeds hetzelfde werk moeten doen. Meer samenwerking tussen de organisaties is dan ook nodig.

Een deel van de vrijwilligers richt zich vooral op het doorbreken van het sociaal

² strengths-weaknesses-opportunities-threats

isolement, met name van de oudere inwoner, door huisbezoeken en het organiseren van evenementen zoals o.a. koffieochtenden, lezingen en gezamenlijk eten. Ook het geven van computercursussen stelt ouderen in staat beter deel te nemen aan de maatschappij.

Er is voor een deel van de ouderen ook sprake van een fysiek isolement. De bereikbaarheid van winkels, de kerk en andere voorzieningen is voor ouderen niet optimaal. Trottoirs ontbreken of hebben veel obstakels (bevatten een grindverharding, hoge stoep, belemmeringen door overhangende (particuliere) beplanting en vervoer naar kennissen of activiteiten is niet altijd voorhanden. De bus brengt je niet overal naar toe en het nemen van een taxi is geen gewoonte, of is te duur. Belangrijke openbare sociale locaties in ons dorp zijn o.a. de Jumbo, 't Trefpunt, Den Oldenhof en het schoolplein.

Met de ont koppeling van wonen en zorg, zullen ouderen nog meer dan nu het geval is, langer thuis blijven wonen. Dat vraagt om een andere inzet van de zorg. Maar ook om een intensivering van mantelzorg en 'naoberschap' en zal er meer en meer een beroep worden gedaan op de samenleving. Dit biedt kansen voor georganiseerd naoberschap zoals in enkele dorpen al gebeurt. Verwacht wordt dat vooral de ouderen met wortels in het westen behoefte hebben aan naoberschap omdat familie vooral in het westen woont. Ook wordt verwacht dat vereenzaming op latere leeftijd bij deze groep vaker zal voorkomen.

Het streven naar een 'inclusieve samenleving' vraagt om inzet in het fysieke- en in het sociale domein. Zo kunnen belangrijke 'sociale routes' in kaart worden gebracht en kan gekeken worden naar de (fysieke) begaanbaarheid daarvan op basis waarvan maatregelen worden getroffen. Ook het opzetten van een vragen aanbodsysteem voor vervoer en het opzetten van georganiseerd naoberschap, levert een bijdrage.

Gorssel wil ook een duurzaam dorp zijn. In het dorp zijn kansen om meer duurzame energie op te wekken (zonnepanelen, aardwarmte, biomassa (grote tui-

nen en veel groenafval) door de aanwezigheid van LochemEnergie³ en een krachtig gemeentelijk beleid op het gebied van duurzame energie. Dit levert een bijdrage aan de duurzame ontwikkeling van Gorssel.

Gorssel biedt haar inwoners een gezond en veilig leefmilieu, de lucht, de bodem en het water in Gorssel zijn relatief schoon. Dat willen we graag zo houden.

Door de bezuinigingsopgaven van de diverse overheden neemt de kwaliteit van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte af en daarmee wordt de kwaliteit van één van de sterkste kernwaarden van Gorssel bedreigd.

De samenwerking tussen burgers en overheid verandert. Ook in de gemeente Lochem. Het zal meer gaan over actief meedoen en maatschappelijk initiatief van burgers en steeds minder over medezeggenschap en inspraak. Dat vraagt zowel van bestuur en ambtenaren als van burgers en maatschappelijke organisaties een andere rol. Dat is een opgave waar gemeente en burgers mee aan de slag moeten.

Wonen

In de voorgaande gemeentelijke Structuurvisie (Wonen en Werken 2007-2015) was nog sprake van een noodzakelijke inhaalslag voor woningbouw. In die Structuurvisie waren in de kern van Gorssel enkele inbreidingslocaties aangewezen. Dit waren de Veldhofstraat, de Poststraat en de locatie Moge-zomp. In Gorssel leeft zeer nadrukkelijk de wens om de open ruimtelijke structuur van de kern Gorssel te behouden en inbreiding op deze groene locaties wordt afgewezen. Naast de inbreidingslocaties waren Reuvekamp-Zuid en twee zoekgebieden aan de oostkant van het dorp genoemd als uitbreidingslocaties.

Op de locaties Veldhofstraat, Poststraat en Reuvekamp-Zuid (nu Grooterkamp genoemd) is woningbouw inmiddels gerealiseerd/gepland. In de Toekomstvisie Lochem 2030 en in de nieuwe Structuurvisie wordt voor de hele gemeente Lochem uitgegaan van krimp en vergrijzing/ontgroening: bijstelling van het beleid voor de woningbouwproductie wordt dan ook noodzakelijk geacht. De

³ LochemEnergie streeft ernaar dat in 2020 in de gemeente Lochem 60% van de huishoudens van (zoveel mogelijk binnen de gemeentegrenzen) duurzaam opgewekte energie gebruik maakt.

gemeente kiest vooral voor aanpassing van de woningbouw aan de nog steeds toenemende verdunning (betaalbare woningen voor starters) en voor de bouw van levensloopbestendige woningen voor ouderen. Het accent zal daarbij liggen op de kern Lochem en in mindere mate op de kleinere kernen.

Gorssel heeft veel woningen in het hogere segment, die het dorp een welvarende uitstraling geven. Er is echter relatief weinig betaalbare woonruimte voor jongeren en jonge gezinnen. Als het dorp voor jongeren en starters aantrekkelijk wil blijven, zal (vooral door doorstroming) voor betaalbare woonruimte moeten worden gezorgd. De groep met middeninkomens kan niet voldoende doorstromen vanwege het tekort aan huurwoningen in het hogere segment (bron: De Groene Waarden). Er komen daardoor onvoldoende goedkopere gezinshuurwoningen vrij. Overigens wordt in Grooterkamp door De Groene Waarden (thans IJsseldal Wonen) wel voorzien in een aantal koop- en huurwoningen voor starters en jongeren.

Er zijn ouderen die behoefte hebben aan aangepaste koopwoningen in de duurdere sector. Daarvoor is in het bestaande woningbestand niet voldoende aanbod.

De vergrijzing kent ook kansen. Er zal meer behoefte zijn aan zorgwoningen, aanleunwoningen en levensloopbestendige woningen in de duurdere huur- en koopsector. Vooral ook Gorssel en omgeving lenen zich, mede gezien het feit dat het voorzieningenpeil hoog is, uitstekend voor nieuwe woonvormen voor (hulpbehoevende) ouderen met een bovengemiddeld bestedingspatroon. Dat biedt kansen voor dienstverleners in de zorg- en wellness-sector.

4.1.2 Groene kern en buitengebied

Groene kern

Binnen de kern bevinden zich nog verschillende dorpsweiden/groene open plekken, zoals de weitjes van Mogezoomp en Goorman, het gebied achter Den Oldenhof en de Roskamweide. Deze open plekken zijn karakteristiek voor het

dorp en leveren een belangrijke bijdrage aan de kernkwaliteiten van het dorp. Ander type groen vinden we langs de lanen en wegen in het dorp die aan beide zijden gemarkeerd worden door monumentale bomen. Voorbeelden zijn de Joppelaan en de N348. Daarnaast zijn er nog enkele bosachtige complexen zoals aan de Elfuursweg/Ketenbosweg en Douglaslaan. Voor het behoud van deze 'groene' kwaliteiten zal meer aandacht moeten worden besteed aan het onderhoud hiervan.

Naast groen bevat Gorssel een aantal cultuurhistorische locaties zoals de kolken, de waterdijken, maar ook het openluchttheater en de kerk. Deze locaties bieden kansen voor verdere ontwikkeling, waardoor de geschiedenis van het dorp voor iedereen weer zichtbaar wordt en de aantrekkelijkheid van het dorp toeneemt. Het openluchttheater is begin 2013 op initiatief van de Dorpsraad herontwikkeld.



Weitje van Goorman



Openluchttheater in de jaren 50

Buitengebied

Gorssel ligt als groene long tussen de Hanzesteden Deventer en Zutphen en wordt gekenmerkt door zijn rijke diversiteit aan landschappen en grote biodiversiteit. Het landschap bestaat zowel uit bossen, enken en kampen als uit uiterwaarden in het IJsseldal. Dit prachtige IJsseldal is echter lastig te beleven omdat er nauwelijks vrij toegankelijke wegen zijn die naar de IJssel leiden.

Daarnaast liggen diverse gronden in het IJsseldal in de Ecologische Hoofd Structuur (EHS) of in Natura2000 gebied. Dat heeft tot gevolg dat er beperkingen zijn met betrekking tot het gebruik van deze gebieden. Veel natuur is in particulier beheer of in bezit van Staatsbosbeheer.

De aantrekkelijkheid van Gorssel kan worden vergroot door de natuurgebieden en de IJssel beter toegankelijk te maken. Dit natuurschoon rond de kern Gorssel kan dan meer beleefd worden, zowel door haar inwoners als voor haar bezoekers. Als daarnaast de inwoners en vooral ook de jeugd in het dorp meer betrokken worden bij het beheer van natuur en landschap binnen en buiten onze kern, wordt er een basis gelegd voor toekomstige belangenbehartigers voor natuur- en landschapsbeheer. Een toekomst waarin de overheden meer

en meer een beroep zullen doen op de zelfredzaamheid van de burger. Mooi voorbeeld zijn de acties op de Gorsselse Heide, waar burgers met elkaar een bijdrage leveren aan het in standhouden van de heide. Maar ook de betrokkenheid van vele vrijwilligers bij het zwembad en bij de ontwikkeling van heemtuin/openluchttheater.

Gorssel en haar directe omgeving trekken mensen aan die er willen wonen en recreëren. Hierdoor wordt de beschikbare ruimte optimaal benut en ontstaat er druk op de groene ruimte. Verrommeling en verstening van de kern door bijvoorbeeld het bebouwen van de groene weiljes en/of nieuwe bebouwing in het buitengebied moet vermeden worden. De Structuurvisie Lochem en het Dorpsplan Gorssel bieden richtlijnen om dit tegen te gaan. Deze zullen ook vastgelegd moeten worden in het nieuwe Bestemmingsplan (2013) voor de kern Gorssel.

4.1.3 Economie en landbouw

Economie

Het dorp biedt een hoogwaardig aanbod aan winkels voor de dagelijkse boodschappen en heeft met de aanwezigheid van winkels als de Jumbo en het Kruidvat bewezen dat het aanbod voorziet in een bovenlokale behoefte. Dat werkt ondersteunend voor het relatief grote aantal speciaalzaken dat Gorssel heeft. Gorssel staat daarmee in de belangstelling van winkelpubliek afkomstig uit de regio.

De kern biedt weinig uitbreidingsmogelijkheden voor detailhandel door gebrek aan winkelpanden. Dit is jammer, want er is wel vraag naar en met de komst van het museum zal deze vraag alleen maar toenemen.

Het wordt als kans gezien om uitbreiding van het winkelbestand ook te zoeken in het gebied tussen de Hoofdstraat en het Nijverheidsplein (Poststraat). Door een betere aansluiting van de winkels in de Hoofdstraat en die op het Nijverheidsplein ontstaat een 'winkelroute' waarin ook het toekomstige museum (in het voormalige gemeentehuis) kan worden opgenomen. Zo kan Gorssel nog aantrekkelijker worden voor winkelend publiek.



Zig Zag wonen

Daarnaast kan gekeken worden naar de openstelling van de verschillende winkels. De winkeliers hanteren verschillende openingstijden en dat is voor de bezoekers verwarrend.

De inwoners van Gorssel richten zich voor hun aankopen op de winkels in het dorp, maar ook in belangrijke mate op Deventer en Zutphen, die voorzien in een breed aanbod van winkelketens.

Gorssel is qua werkgelegenheid sterk afhankelijk van steden in de directe omgeving (Zutphen, Apeldoorn, Deventer, Lochem). Het wegtrekken van werkgevers uit die gemeenten is een bedreiging voor de werkgelegenheid van de beroepsbevolking van Gorssel en daardoor zullen jongeren uit Gorssel wegtrekken. Het nieuwe werken en de aanwezigheid van veel zzp'ers in het dorp, bieden wellicht mogelijkheden voor de ontwikkeling van een ruimte voor flexwerkers. Daarmee kunnen mogelijk ook zzp'ers uit andere kernen worden aangetrokken.

De vergrijzing van Gorssel biedt ook kansen op het gebied van welzijns- en wellnessvoorzieningen voor ouderen.

Landbouw

De huidige agrarische bedrijven liggen in het buitengebied en hebben voldoende bestaansrecht. Het gebrek aan landbouwgrond maakt echter dat de individuele bedrijven binnen de agrarische sector nauwelijks uit kunnen breiden. De agrarische sector heeft het maximaal haalbare in zijn schaal bereikt. Omdat deze schaal in de toekomst voor de agrarische ontwikkeling onvoldoende is, kan worden gekeken naar verbreding van de dienstverlening (recreatie, zorg), het aanbieden van producten voor de lokale verkoop of inzetten op de zogenaamde groenblauwe diensten. Dit levert tevens een bijdrage aan de recreatief-toeristische sector. Het initiatief daarvoor ligt bij de agrariërs. Dit moet echter wel passen binnen de bedrijfsvoering.

Naast de economische betekenis van de landbouw is de landbouw de drager van het landschap en daarom van groot belang.

4.1.4 Infrastructuur en mobiliteit

De dorpskern van Gorssel is met de auto en het openbaar vervoer goed te bereiken. Er is een snelle ontsluiting in alle richtingen via de N348 en de A1. Parkeren kan voor de winkels, op het terrein bij Den Oldenhof en 't Trefpunt en is gratis. De bus tussen Deventer en Zutphen rijdt door het centrum en brengt je bij een NS-station en het voet- en fietsveer brengt je in de periode april-oktober naar de andere kant van de IJssel.



Historische boerderij 't Ilbrink

Een directe OV-verbinding tussen Gorssel en Lochem (centrum) ontbreekt. Dit wordt als een gemis ervaren. De huidige verbinding bevat een overstap en brengt je bijvoorbeeld niet bij het gemeentehuis. Voor ouderen en inwoners zonder eigen autovervoer betekent dat een grote beperking. Gelukkig is er vanaf 2013 voor Gorssel en de andere westelijke kernen in Den Oldenhof een burgerloket beschikbaar met beperkte openstelling.

De onderzoeken, uitgevoerd voor verbetering van de doorstroming op de N348 hebben duidelijk gemaakt dat, na het aanleggen van de rondweg om Eefde, de 'knelpunten' ten noorden van Eefde geen betrekking hebben op de doorstroming van het verkeer. Het grootste probleem is de verkeersveiligheid en de barrièrewerking. De oplossingsrichting die de Provincie voorstaat (grootschalige aanpak van het bestaande tracé, met name tussen Gorssel en Eefde) is veel te ingrijpend. Het kappen van oude bomen en verwijderen van woningen op het



...er is geen busverbinding van Gorssel naar Lochem....

tracé Eefde-Gorssel is onnodig en ongewenst. Ook de beoogde 'no-regret' maatregelen (waaronder de aanpassing van het kruispunt bij Quatre Bras) zijn onnodig ingrijpend. Volstaan kan worden met soberder maatregelen, waaronder het aanpassen van de maximumsnelheid en een eenvoudige verkeersregelinstantie bij Quatre Bras.

De provincie Gelderland heeft aangegeven niet eerder dan in 2015 middelen voor maatregelen beschikbaar te hebben.

De infrastructuur voor voetgangers is op diverse plekken in het dorp voor met name ouderen slecht ingericht (o.a. Molenweg, Nijverheidsplein, Esdoornlaan, Beukenlaan, Hoofdstraat ter hoogte van De Roskam, bij De Vullerschool). Dat geldt ook voor de infrastructuur voor fietsers, zoals op de Kamperweg/Lindeboomweg waar veel kinderen fietsen richting de sportaccommodaties en de middelbare scholen in Zutphen en Warnsveld.

Het parkeerbeleid/parkeergedrag rondom De Vullerschool blijft aandacht vragen. Regelmatig ontstaan hectische en soms gevaarlijke situaties aan de voorzijde van de school (Veldhofstraat). Ook handhaving van de 30 km zone op de Joppelaan en de Kamperweg is noodzakelijk, waarbij de Dorpsraad allereerst aandringt op het als 30 km gebied inrichten van deze wegen.

De zandwegen in en om het dorp geven het dorp een bijzonder karakter. Het is belangrijk dat deze, inclusief aanliggende fietspaden, behouden blijven en goed worden onderhouden.

Gorssel wordt doorkruist door een regionaal en nationaal georiënteerde infrastructuur (N348, het spoor, en mogelijk PHS/GON⁴). Dit leidt tot ruimtelijke beperkingen, geluidsoverlast, trillinghinder en risico's t.a.v. de externe veiligheid (vervoer gevaarlijke stoffen). Het Rijk zal een besluit nemen met betrekking tot het PHS. Er zijn veel partijen, waaronder de gemeente, die gezamenlijk bezwaar maken tegen de intensivering van goederenvervoer op deze spoorlijn.

⁴ Programma Hoogfrequent Spoor / Goederenrouting Oost-Nederland

4.1.5 Recreatie, toerisme en sport

Recreatie en toerisme

De bossen, de Gorsselse heide en het IJssellandschap met Ooievaardorp 't Zand, de Ravenswaarden en enkele opengestelde (particuliere) tuinen vormen een aantrekkelijke omgeving voor inwoners en (dag)recreanten.

De onlangs opgestelde conceptvisie op de Ravenswaarden geeft een duidelijk beeld van de wensen en (on)mogelijkheden voor o.a. recreatie en toerisme langs de IJssel. Er worden voorstellen gedaan om delen van de natuur langs de IJssel meer toegankelijk te maken voor publiek (zandgat, wandelpaden over de dijken).

Tijdens de werksessies voor de Structuurvisie zijn ook mogelijkheden voor pleziervaart aan de orde gesteld (aanlegplekken dichtbij het dorp, bijvoorbeeld de veerstoep, waar in principe uitbreidingsmogelijkheden zijn). Dit alles vergroot de aantrekkelijkheid van het gebied voor recreanten en voor de inwoners zelf. Uiteraard zal dit moeten passen binnen de landelijke wet- en regelgeving (Natura2000, EHS, Vaarbeheer grote rivieren).



Het ooievaardorp



Eetcafé de Hoek

De vele fiets-, mountainbike- en wandelroutes worden goed gebruikt. Het wandelen over de IJsseldijken is echter (nog) niet mogelijk, waardoor recreatieve routes langs de IJssel niet met elkaar verbonden zijn. De gemeente, het waterschap en de Dorpsraad onderzoeken de mogelijkheden om het wandelen (en mogelijk fietsen) toch mogelijk te maken.

De verschillende restaurants zijn goede pleisterplaatsen voor inwoners en recreanten.

De Roskam biedt daarnaast ook veel faciliteiten voor zakelijke gebruikers.

Diverse evenementen, georganiseerd door vrijwilligers, hebben een bovenregionaal aantrekkende werking (IJsseljazz, Gorssel Buitenkunstig). Daarnaast zijn het recent gerestaureerde tramstation, de molen Geertruida Cornelia en Touwslagerij Steenbergers historisch markante plekken in het dorp, die een bijdrage leveren aan het toeristische palet.

De mogelijkheden voor buitensport en recreatie en het historisch erfgoed (tramstation, touwslagerij, oversteek Canadezen, Van der Capellen) kunnen nog beter geïntegreerd en 'vermarkt' worden waardoor meer recreanten en toeristen worden aangetrokken. Maar ook voor de inwoners van Gorssel is dit van betekenis. Er zijn ook nog mogelijkheden om recreatieve voorzieningen in het buitengebied verder te ontwikkelen (landwinkels, kamperen, 'zelfpluk', wandelen langs de dijk, zandgat, vogelexcursies). Samenwerking tussen de aanbieders op het recreatief-toeristische vlak biedt kansen om de slagkracht in dit marktsegment te vergroten.

In het voormalige gemeentehuis komt een Museum voor Realisme met een vooraanstaande collectie met landelijke bekendheid. Dat biedt kansen voor de toeristische sector en zal een economische impuls geven aan het dorp. Het museum biedt ook kansen om de jeugd meer bij kunst te betrekken. De komst van het museum brengt echter ook drukte met zich mee. In de weekeinden



Het tramstation

en vakanties zal dit mogelijk meer verkeersbewegingen tot gevolg hebben. Er moet een goed parkeerplan komen, een redelijk aantal parkeerplekken voor de basisbehoefte van het museum en een groter aantal buiten of net buiten het centrum voor de piekdagen.

Sport

Gorssel kent veel mogelijkheden om te sporten en veel sportverenigingen, waar vrijwilligers actief zijn. Zo is er het openluchtzwembad De Boskoele, zijn er sportvelden (voetbal, tennis en mogelijk in de toekomst hockey), en in de nabije omgeving (Eefde en Harfsen) zijn een kartbaan en een motorcrossbaan te vinden. Ook wordt in Gorssel de paardensport beoefend (manege, mensport). Daarnaast biedt 't Trefpunt goede faciliteiten voor indoorsporten (volleybal, judo, tafeltennis, zaalvoetbal, gymnastiek) en culturele activiteiten (dans-, muziek- en zanguitvoeringen, beurzen, ruimte voor ontmoeting).

Door bezuinigingen staan de sportfaciliteiten zoals het zwembad en 't Trefpunt onder druk. In de toekomst zal mogelijk meer inzet van burgers worden gevraagd om de voorzieningen in stand te houden.

Gorssel heeft ook een aantal speeltuinen voor verschillende leeftijdsgroepen, die door vrijwilligers beheerd worden. En sinds kort is er ook een skatebaan.

5 De kaders

Eén van de belangrijkste vertrekpunten of kaders voor de visie is de historie. De historie van een dorp vertelt de ontwikkelingen die de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden en die het dorp gevormd hebben. Het vertelt ook iets over de cultuur en de eigenschappen van een dorp en over de mensen die er wonen en gewoond hebben. Deze paragraaf schetst kort de historie van het dorp Gorssel.

Naast de geschiedenis is het beleid een belangrijk kader bij het opstellen van een visie. Op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau zijn spelregels afgesproken waar men zich aan moet houden.

5.1 De geschiedenis van Gorssel

Gorssel is van oorsprong een in hoofdzaak agrarisch dorp, gelegen op een hoge rug tussen de enk en het bos- en heidegebied. Het wordt aan de noordzijde begrensd door de Dommerbeek en aan de zuidzijde door Flierderweg en Quatre Brasweg. De eerste bebouwing is met name ontstaan rond de kerk en langs de Hoofdstraat en de Joppelaan. De enige verharde weg die door Gorssel voerde, was de weg van Deventer naar Zutphen, de huidige Hoofdstraat. Later ontstond ook lintbebouwing langs de Molenweg, de Joppelaan en de Nijverheidsstraat. Aan het begin van de vorige eeuw is de bebouwing in omvang enigszins toegenomen. Het betrof vooral bebouwing langs de Molenweg, de Joppelaan en de Nijverheidsstraat. De bebouwing langs de Hoofdstraat is verder geïntensiveerd.

De in het midden van de negentiende eeuw gerealiseerde spoorlijn Zutphen-Deventer heeft op de ontwikkelingen in Gorssel geen merkbare invloed gehad. In het midden van de twintigste eeuw is het netwerk van wegen met lintbebouwing verder verdicht. Toegevoegd zijn onder meer de Lindelaan, Esdoornlaan, Parallelweg, Amelterweg en de Van der Capellenlaan.

Aan de noordoostzijde van het dorp zijn bospercelen ontgonnen. Voor het overige is de landschappelijke situatie van het dorp nauwelijks veranderd.

Een ingreep die van groot belang was voor de ontwikkeling van het dorp is de

verlegging van de weg Zutphen-Deventer in westelijke richting. De weg kwam te liggen tussen het dorp en de westelijk gelegen enk, waardoor deze laatste geïsoleerd werd van het dorp. Verdere uitbreiding van het woningenbestand vond daardoor met name aan de noord- en oostzijde van het dorp plaats.

De gemeente Gorssel bestond tot 2005 (fusie met Lochem) uit de dorpen Gorssel, Eefde, Epse, Joppe, Harfsen en Almen en de buurtschap Kring van Dorth. Gorssel had en heeft voor de dorpen van de voormalige gemeente Gorssel een centrumfunctie. In Gorssel bevond zich immers al sinds 1914 het gemeentehuis. Ook het winkelbestand was aanzienlijk groter dan in de rest van de gemeente. Van oudsher is Gorssel als kern sterk aangewezen op de Stedendriehoek (voornamelijk Deventer en Zutphen) wat betreft cultuur-, sport- en winkelmogelijkheden en werkgelegenheid. De fusie met Lochem heeft daar tot nu toe nog weinig aan veranderd.

Op 1 januari 2013 telde het dorp Gorssel 3.861 inwoners.

5.2 Het beleidskader

Het huidige beleidskader dat betrekking heeft op dit Dorpsplan wordt op rijksniveau gevormd door de Nota Ruimte (2005). Daarnaast is er beleid op provinciaal, regionaal en gemeentelijk niveau. Dit is vastgelegd in onder andere het Streekplan Gelderland (2005), de Regionale Structuurvisie Stedendriehoek 2030/bundelingsgebied (2007), de Toekomstvisie 2030 ('Lochem verbindt prachtig', 2011), de Welstandsnota Lochem 2007, het Landschapsontwikkelingsplan van Lochem gezamenlijk met Bronckhorst en Zutphen (2009), de concept gemeentelijke Structuurvisie 2012-2020 (de actualisatie van de oude Structuurvisie Wonen en Werken Lochem 2007-2015), de Groenvisie van Lochem (2006), het Economisch Beleidsplan (2006), de nota Mobiliteit en het Visiedocument lokaal sociaal beleid Lochem 2006-2015. Voor dit Dorpsplan zijn verder van belang het Bestemmingsplan Buitengebied (2010) en het Bestemmingsplan kern Gorssel. Deze beleidsdocumenten zijn te vinden op de websites van het Rijk (ministerie van M&I), de provincie Gelderland en de gemeente Lochem.



Bijlagen

Bijlage 1 Opgaven Dorpsplan 2013-2017

<i>Thema</i>	<i>Opgave</i>	<i>Looptijd</i>	<i>Wat gaan we doen</i>	<i>Initiatiefnemer uitvoering</i>
Groene kern en buitengebied	Verbeteren onderhoud gemeentelijk groen	2013 en verder	Dorpsraad in overleg met de gemeente	Gemeente
	Behoud en versterken groene structuren in kern en buitengebied	2013-2014	Opnemen in Structuurvisie en bestemmingsplan. Opstellen uitvoeringsplan.	Gemeente, Dorpsraad met anderen
	Behoud en versterken cultuur-historische (landschaps)elementen	2013-2014	Opnemen in Structuurvisie en bestemmingsplan. Opstellen uitvoeringsplan.	Gemeente, Dorpsraad met anderen
	Wijzigen aanwijzing bouwlocatie voor groene plekken in dorpskern Gorssel	2013	Opnemen in Structuurvisie en bestemmingsplan	Gemeente
	Herstel en onderhoud heemtuin en voormalig openluchttheater	2011-2013	Wachten op afronding procedure, plan is gereed. Regelen eigendom en onderhoud	Dorpsraad en gemeente
	Kansen voor extra aandacht Natuur op de Vullerschool	2013-2014	Overleg met Vullerschool, Marke Gorsselse Heide en Landschapsbeheer Gelderland Indien enthousiast dan plan opstellen	Dorpsraad en Vullerschool
	Landbouw en Economie	Onderzoek haalbaarheid verzamelgebouw zzp'ers	2013	Verkennen van de behoefte en mogelijkheden.
Bestemming Bloemenkamp		2013-2014	In gesprek met partijen en volgen.	Dorpsraad/eigenaar Bloemenkamp, IJsseldal Wonen, gemeente
Onderzoek uitbreiding winkelaanbod		2013	Verkennen behoefte winkelaanbod in combinatie met veranderingen centrum Gorssel	Dorpsraad/Ondernemersvereniging en gemeente
Ruimte voor verbreding agrarische		2013	Opnemen in bestemmingsplan sector en Structuurvisie	Gemeente in regelgeving. Agrariërs voeren uit als daar behoefte aan is

Thema	Opgave	Looptijd	Wat gaan we doen	Initiatiefnemer uitvoering
Wonen en leven	Ontwikkelen levensloopbestendige woningen	2013	Zoeklocaties opnemen in Structuurvisie en Bestemmingsplan. Woningbehoefte specificeren	Opnemen in beleid door gemeente. IJsseldal Wonen, Dorpsraad, gemeente, de markt.
	Burgers voor burgers	2013-2015	Activiteiten en voorzieningen die het voor ouderen mogelijk maakt zelfstandig te blijven wonen en deel te nemen aan de samenleving.	Sociale partners
	Uitzoeken kansen voor samenwerking verenigingen/voorzieningen	2013-2014	Partijen bij elkaar brengen en gezamenlijk verkennen van mogelijkheden.	Sportverenigingen zijn gestart. Volgen door contactpersoon Dorpsraad
	Inventarisatie kansen duurzame energie	2013-2014	Actief volgen activiteiten LochemEnergie	Dorpsraad en LochemEnergie
	Opzetten samenwerking maatschappelijke organisaties	2013-2014	Inventarisatie wensen voor samenwerking	Sociale partners/gemeente
	Inventariseren moeilijk bereikbare locaties	2013-2014	Benoemen obstakels en bedenken oplossingen	Sociale partners/gemeente
Infrastructuur en mobiliteit	Herinrichting kruispunt Molenweg/Joppelaan/Noorse weg/Kamperweg	2013	Met gemeente knelpunten inventariseren en oplossingen bedenken.	Gemeente en Dorpsraad
	Parkeerbeleid centrum Gorssel	2013-2014	Ontwikkelen beleid op parkeren door komst museum	Gemeente en Dorpsraad
	Problemen N348 structureel oplossen	2013 en verder	Standpunten ontwikkelen en uitwisselen met gemeente en provincie.	Provincie/Gemeente Dorpsraad
	Verbeteren fietsinfrastructuur (Kamperweg/Lindeboomweg)	2013	Inventarisatie van klachten en in gesprek met gemeente	Gemeente
	Verbeteren infrastructuur voetgangers (trottoirs centrum)	2013	Ideeën ontwikkelen in combinatie met veranderingen in centrum	Gemeente
Verbeteren OV verbinding Gorssel-Lochem	2013-2014	Verkennen wat mogelijkheden zijn in combinatie met effecten van kleiner loket in Gorssel	Gemeente/OV-autoriteit	

Thema	Opgave	Looptijd	Wat gaan we doen	Initiatiefnemer uitvoering
Toerisme, recreatie en sport	Stimuleer wandel-/fietsroute over de IJsseldijken	2013-2014	In combinatie met andere opgaven in buitengebied. Overleggen zijn gaande	Waterschap/Gemeente/ Dorpsraad, eigenaren
	Ontwikkel wandel- en fietsroutes (bv Klompenpaden)	2013	Verkennen van 'oude' klompenpaden-routes en opstellen plan voor herstel	Dorpsraad met anderen
	Recreatieve functie voor het zandgat	2013-2015	Er ligt een visie, op basis daarvan verdere mogelijkheden verkennen	Dorpsraad met anderen
	Samenwerking en vermarkten mogelijkheden voor recreatie en toerisme	2013 en verder	Verkennen mogelijkheden met recreatieondernemers	Recreatieondernemers

Bijlage 2 Clusters van opgaven Dorpsplan 2013-2017

Behouden en versterken groene structuren en cultuurhistorische elementen in kern en buitengebied

Wat Groene en cultuurhistorische elementen zijn onderdelen van de basis van ons landschap en daarom belangrijk. Zij versterken de herkenbaarheid van dit waardevolle landschap en de kern.

Hoe Om de groene structuren te behouden en te versterken, zal een inventarisatie moeten plaatsvinden van die elementen. Vervolgens zal bekeken worden wat de staat daarvan is en wat er nodig is om te doen. Ook wordt gekeken naar elementen die verdwenen zijn en naar mogelijkheden voor herstel. Het gaat dan vooral om elementen van cultuurhistorische betekenis en om elementen die het landschap vormgeven. Niet alles kan of hoeft hersteld te worden. Het opstellen van een kernkwaliteitenkaart en een herstel- en beheerplan voor groene en cultuurhistorische elementen is een goed hulpmiddel. Het LOP biedt veel aanknopingspunten.

Wie Een werkgroep uit het dorp zou hiermee aan de slag kunnen. Landschapsbeheer Gelderland en de Vereniging voor kleinen kernen (VKK) kunnen behulpzaam zijn bij het opstellen van de plannen. Mogelijk kan samenwerking worden gezocht met andere kernen. Dit in overleg met de gemeente en met het LOP als basis. Uitvoering ligt dan deels bij de gemeente en deels bij vrijwilligers (zoals ook met de Gorsselse Heide gebeurt). Belangrijk is dat er een trekker is.

€ Het inventariseren van de groene en cultuurhistorische elementen is een studie op zich, maar kan mogelijk met behulp van de expertise van anderen waaronder het Landschapsbeheer Gelderland en de VKK, door vrijwilligers gedaan worden. Kosten voor herstel en onderhoud kunnen aanzienlijk zijn. Als het komt tot een uitvoeringsplan dan zal bekeken moeten worden waar de middelen vandaan komen en worden de activiteiten gefaseerd.

Jong geleerd is oud gedaan

Wat Kennis en daarmee het belang van natuur en landschap ontwikkelen bij

de jeugd via de school. Dat legt de basis voor het werken aan behoud en herstel van onze omgeving door de toekomstige generatie.

Hoe In overleg met de school onderzoeken of er behoefte is, op welke terreinen en of de school daar ondersteuning bij wil hebben. Landschapsbeheer Gelderland kent lesprogramma's en vooral buitenactiviteiten voor kinderen op scholen. Zij zouden kunnen helpen.

Wie Het initiatief zou door de Ouderraad van school kunnen worden opgepakt. Dat moet verkend worden.

€ De kosten zijn waarschijnlijk niet zo hoog. Het gaat vooral om de ruimte in het lesprogramma. Mogelijk kan het tot naschoolse activiteiten behoren waar kinderen zich voor op kunnen geven, mogelijk in samenwerking met de Blokkentoren. Aansprakelijkheid is een belangrijk aandachtspunt.

'Centrumplan'

Wat In het kader van de Structuurvisie is gesproken met winkeliers. Het winkelaanbod is groot in Gorssel, maar er lijkt toch nog vraag te zijn naar winkelpanden. De Bloemenkamp (hoek Hoofdstraat-Beukenlaan) krijgt mogelijk een nieuwe bestemming. Er zijn veel zzp'ers, wat mogelijk kansen in Gorssel biedt voor een bedrijfsverzamelgebouw, de ontwikkeling van de locatie Poststraat staat stil. Daarnaast zal er veel veranderen met de komst van het Museum voor Realisme in het voormalige gemeentehuis. Dat zal van invloed zijn op de verkeersafwikkeling en het parkeren in het centrum. Een en ander zal in samenhang ontwikkeld moeten worden. Niet alleen de gebouwen maar ook routing verkeer, parkeren zal daarbij betrokken moeten worden.

Hoe Met direct betrokkenen en de gemeente komen tot een visie op de ontwikkeling van het centrum. Starten met inventarisatie van partijen en vervolgens verkennende gesprekken om wensen en mogelijkheden te inventariseren en op basis daarvan met partijen een gezamenlijk plan ontwikkelen. In het plan wordt ook participatie van verschillende doelgroepen meegenomen.

- Wie** Trekker (onafhankelijk) zoeken die het proces wil begeleiden, onder verantwoordelijkheid van de gemeente/Dorpsraad. Vertegenwoordigers Ondernemersvereniging, museum, eigenaar Poststraat, gemeente, eigenaar Bloemenkamp, lokale architecten, etc.
- € Kosten zijn bij de start laag. Bij het opstellen van het plan stedenbouwkundige betrekken van de gemeente of uit het dorp.

Ontwikkeling IJssel en omgeving

- Wat** In de uiterwaarden en rondom de IJssel spelen verschillende vraagstukken. Wensen, ideeën, wetten en spelregels. Op dit moment wordt een visie voor de Ravenswaarden opgesteld. Maak een integraal plan voor het gehele gebied, gekoppeld aan de rest van het dorp, waardoor de afzonderlijke onderdelen met elkaar worden verbonden en synergie kan worden bereikt.
- Hoe** In kaart brengen vraagstukken in het gebied met bijbehorende partijen (agrariërs, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Waterschap, Dorpsraad, etc). Mogelijkheden en wensen verkennen. Projectmatige aanpak eventueel met inzet van stagiaires en Vereniging Kleine Kernen. De resultaten worden in een plan opgenomen. Op dit moment is/wordt er in opdracht van Staatsbosbeheer een visie op de Ravenswaarden opgesteld.
- Wie** Onafhankelijke trekker met een werkgroepje van belanghebbenden vanuit het gebied.
- € Kosten voor bijeenkomsten werkgroep, maken rapportje/tekeningen/foto's.

Samenwerking kansen toerisme

- Wat** Verkennen mogelijkheden en wensen samenwerking in toeristische sector in Gorssel. Mogelijkheden voor arrangementen en Gorssel beter op de toeristische kaart zetten.
- Hoe** Er hebben zich twee personen aangemeld voor dit onderwerp. Met elkaar Plan van Aanpak opstellen en starten met inventarisatie van 'spelers'

in de sector. Wie doet er mee en waaraan? Gemeente hier nauw bij betrekken ook om met hen toeristische visie te versterken.

- Wie** Trekkers met werkgroepje uit de sector.
- € Vooralsnog geen omdat het een eerste verkenning betreft. Het is vervolgens aan de ondernemers om te investeren in arrangementen en reclame.

Samenwerking sociaal maatschappelijke vraagstukken

- Wat** Verder verkennen opgaven op dit thema en uitwerken daarvan met de partners (incl gemeente). Dorpsraad kan daar initiatiefnemer voor zijn.
- Hoe** Met partners en gemeente verder uitwerken van de opgaven zoals genoemd in dorpsplan en kijken wie wat op kan pakken. Verzoek Jaarlijks 'benen op tafel overleg' om te kunnen sparren wordt verkend en als alle partners daar voor in zijn, opgezet.
- Wie** Afhankelijk van vervolgspraken. Dorpsraad zal één van de partners willen zijn.
- € Vooralsnog geen.

Bijlage 3 Begrippenlijst

EHS

De ecologische hoofdstructuur is een samenhangend netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen belangrijke natuurgebieden in Nederland. De EHS is opgebouwd uit kerngebieden, natuurontwikkelingsgebieden en verbindingzones. Het doel is ook om deze structuur te laten aansluiten op ecologische verbindingzones in het buitenland.

FAB-regeling

Funcieverandering Agrarische Bebouwing

Groenblauwe diensten

Diensten waarvoor door overheden vergoedingen gegeven worden aan grondeigenaren. Deze diensten kunnen gaan over natuur en landschap, cultuurhistorie, recreatie of waterbeheer.

Herstructurering

Bestaande, verouderde bebouwing vervangen door nieuwbouw, soms voor een andere doelgroep.

Inbreiding

Inbreiding is het bouwen binnen bestaande bebouwing met verdichting tot gevolg. Het tegenovergestelde is uitbreiding, die plaatsvindt aan de grenzen van bestaande bebouwing.

Klompenpaden

Klompenpaden zijn rondwandelingen in het agrarisch cultuurlandschap. Ze gaan zoveel mogelijk

over historisch tracé en voeren over onverharde paden via boerenland en landgoederen.

Rust, kleinschaligheid en de combinatie van cultuur en natuur bepalen de sfeer en vertellen bewoners en wandelaars over de geschiedenis van hun omgeving.

Naoberschap

Van oudsher betekent naoberschap: de gezamenlijke naobers (buren) in een kleine sociale, overwegend agrarische gemeenschap. Binnen de naoberschap geldt de naoberplicht. Dit houdt in een verplichting, de naobers (in een ruime zin des woords) bij te staan in raad en daad indien dat nodig is. Kortom een intensieve vorm van burenhulp.

Natura2000

Natura2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het EU-beleid voor behoud en herstel van biodiversiteit. Natura2000 beoogt bescherming van zowel gebieden (habitats) als soorten.

Ontgroening

Ontgroening is het afnemen van het aandeel jongeren in de bevolking als gevolg van een afname van het geboortecijfer. Het gevolg van ontgroening is een stijging van de gemiddelde leeftijd van de bevolking en een toename van het aandeel werkenden op de totale bevolking.

PHS/GON (Programma Hoogfrequent Spoor/Goederenvervoer Oost-Nederland)

Meer personentreinen in het westen van Nederland, meer goederenvervoer in Oost-Nederland.

SWOT-analyse

De sterkte-zwakteanalyse is een bedrijfskundig model dat intern de sterktes en zwaktes en in de omgeving de kansen en bedreigingen analyseert; op basis hiervan wordt vervolgens de strategie bepaald. De Engelse term SWOT-analysis wordt ook vaak in het Nederlands gebruikt en bevat de vier elementen: Strengths, Weaknesses, Opportunities & Threats.

Verrommeling

Ogenschijnlijk lukrake bebouwing in het eens weidse landschap, waardoor het landschap een versnipperd en verstedelijkt karakter krijgt. Verrommeling is vaak een sluipend proces, een onbedoeld gevolg van het nastreven van verschillende belangen in plaats van het resultaat van een vooropgezet plan.

Verstening

Het bebouwd raken van natuur en landschap.

Colofon:

Datum: maart 2013

Opdrachtgever: Vereniging Dorpsraad Gorssel

Opstellers: Karin Komdeur, Jan de Vries, Mieke Geerlink,
Anneke Donkersloot, Ilona Kolster

Foto's: Gerard Boere, Carla Kistemaker, René Pluymert,
Willem de Rode, Hans Geerlink, Gorssel.nl,
Maas architecten, Hans van Heeswijk architecten

Lay-out: Liesbeth Steenbergen-Klein Hulse

